

Csatornázás

A VÁROS
ALATT

A szürke Styx

Hétköznapi titkok

Az EMKE-aluljáró építéskor a Nagykörút alatt levő csatorna tetejét mélyebbre kellett süllyeszteni. Emiatt napokra feltárukt a járókelők szeme előtt az úttest alatt vezető irtatlan alagút, a benne hőmpölygő szürke-fekete Styx folyóval. Ez az úgynevezett nagykörúti főgyűjtő 2,8—4 méter átmérőjű s ehhez csatlakoznak a kisebb mellékcsatornák.

Az egész fővárost behálózza a csatornarendszer, összesen 1950 kilométer hosszúságban. (Budapest—Barcelona-távolság.) Impozánsnak hangzik ez a szám, pedig még sokkal nagyobbak kellene lennie ahhoz, hogy kielégítse az igényeket. Különösen a peremkerületekben hiányos a csatornázás. A XVI., a XVII., a XVIII. és a XXII. kerületben 0—10 százalékos az ellátottság foka. (Ezt a viszonyzámot a szakemberek az illető városrész belterülete csatornázott részének és magának a belterületnek az arányából számítják ki.) Az I., V., VI., VII., VIII., XIII. és XIV. kerület 90—100 százalékosan csatornázott. Egész Budapest területére átszámítva ez az arány 35 százalék.

Csatorna-előregedés

Nemcsak az a baj, hogy még sok a csatornázatlan terület a fővárosban, hanem az is, hogy régi, sőt elavult a hálózat nagy része. A budapesti csatornák együttese 70—100 esztendővel ezelőtt épült, tehát valóságos műemlék; 16 százalékuk 56—70 éves. Az V., a VI. és a VII. kerület csatornáinak jó háromnegyed része az elmúlt században készült el. Nem csoda tehát, hogy gyakran felmondják a szolgálatot, s nem ritka, hogy beszakad az úttest.

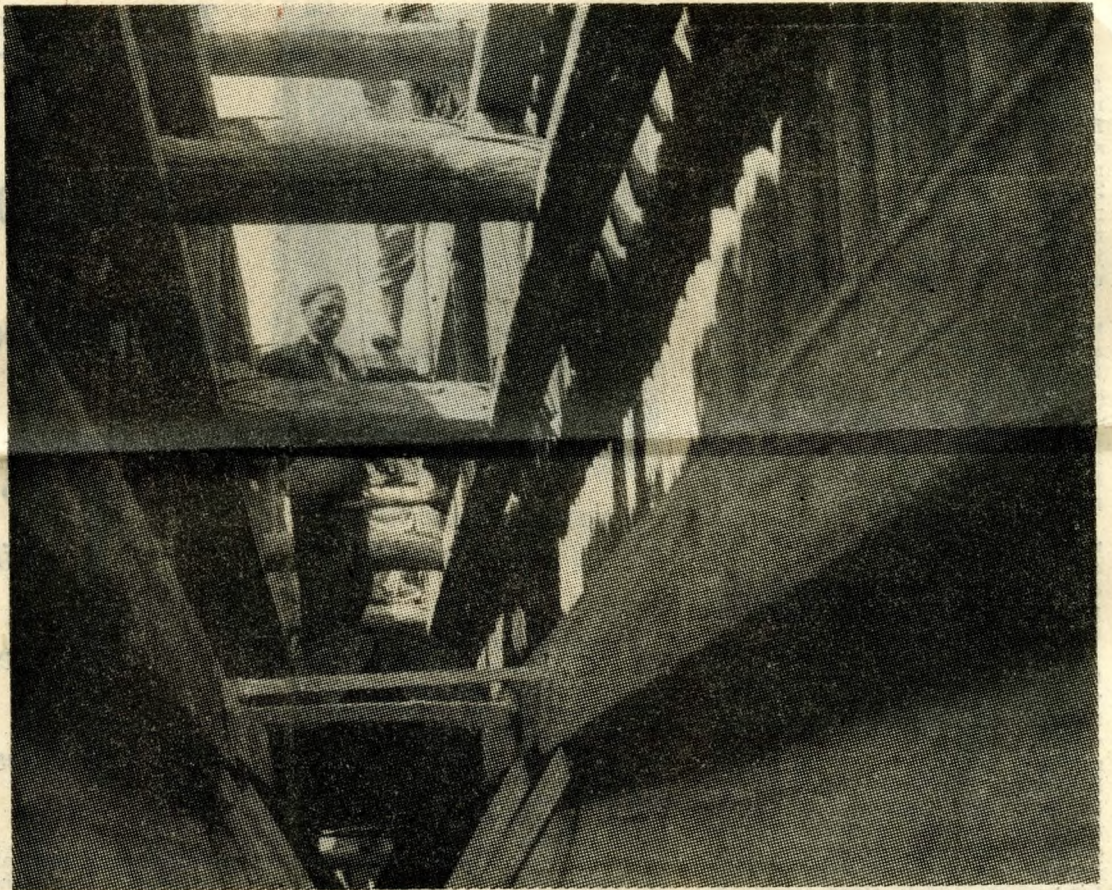
A város legrégebbi csatornája az I. kerületi Donáti utca alatt húzódik. Ezt még a törökök építették, feltételezhetően az 1600-as évek elején. Anyaga gyönyörű vörösmárvány, szelvénye félkör, sugara 25 centiméter. A Lánchíd presszó mosdója is vörösmárvány bekötésű.

Pest csatornázása — a mai Váci utca, Felszabadulás tér, Régiposta utca és a Duna által határolt területen — az 1700-as évek végén kezdődött. Ebből a kezdeti időszakból maradt fenn a Pesti Barnabás utca útteste alatt húzódó csatorna, amely már 176 éves! A Rákóczi úti csatorna is tisztas életkorú: jövőre lesz 120 esztendő...

Mielőtt megkezdték ezeket az építkezéseket, a csatornázást Pesten tizenkét különleges beosztású férfi munkája helyettesítette. Amint az 1703-ból származó levéltári anyagokból kiderül, az volt a dolguk, hogy összegyűjtsék a lakóházakból mindazt, ami a csatornába kerül, lerakják az út szélére s ha egy szekerrevaló összegyűlt, kiszállítják a jelenlegi Dimitrov tér helyére és onnan a Dunába öntik.

Amikor már működtek a csatornák, az okozott gondot, hogyan juttassák a szennyvizet a Dunába magas vízállás esetén. Ilyenkor ugyanis le kellett zárni a csatornákat, hogy rajtuk keresztül ne nyumuljon be a városba a Duna vize. Kéthárom utcának volt közös kivezetője a folyóhoz; ezeken a pontokon kézi, majd később gőzhajtású szivattyúkkal emelték át a szennyvizet a Dunába.

A korszerűsítés az 1890-es években kezdődött a főgyűjtő hálózat kiépítésével. Átemelő-telepeket létesítettek, amelyek segítségével bizonyos mechanikai tisztítás után juttatták a szennyvizet a Dunába. Elkészült a Soroksári úti Központi Szivattyútelep, ezt megelőzően pedig a nagykörúti főgyűjtő a Boráros tér és a Szonda utca között 1892—94-ben. Később, 1906-ban való-

CSATORNAÉPÍTŐK

Felnyitják, ha valaki véletlenül beejti az óráját, a karkötőjét

ságos szencziószámba ment (teljes joggal), hogy a főgyűjtő Szent István körüli szakaszát alagút-fürési módszerrel, az úttest felbontása nélkül építették meg. Budán az esőt és szennyvizet levezető nyílt árkok felhasználásával alakították ki a főgyűjtőket.

A főváros csatornahálózatának együttese a felszabadulás után épült és évente átlagosan 25 kilométerrel gyarapodik. Bár ez elég tetemes növekedést jelent, ilyen ütemű fejlődéssel mégsem szüntethető meg a főváros csatornázásának elmaradottsága, mert nemcsak újat kell építeni, hanem állandó gondot okoz a már meglévő hálózat felújítása is. A csatornázás a legdrágább közmű!

Tervek évtizedekre

A főváros csatornázásának problémáit nagy erőfeszítéssel igyekeznek megoldani. Elkészült a 20 éves és egy 50—100 esztendőre szóló távlati terv. Hogy ezeknek a terveknek a megvalósítása milyen óriási megterhelést jelent a népgazdaságnak, szemléltetheti egyetlen adat is: a 20 éves perspektivikus terv végrehajtása 2,8 milliárd forintot emészt majd fel. Mégis szükség van erre az óriási beruházásra, mert ha időben nem lépnek közbe, a hiányos csatornázás egész városnegyedek életét béníthatja meg.

A terv elkészítése különlegesen nagy munkát igényelt. A feladatok megjelöléséhez ugyanis tisztázni kellett a csatornahálózat pontos helyzetét és állapotát. A főváros régi területéről még csak volt térkép, amely adott némi támpontot. Igaz, majd negyven éve készült, 1:5000-es léptékkel, amely nem tartalmazhatta például a bekötések helyét és sok más fontos adatot.

A peremvárosokról viszont még térkép sem készült, s ezért a Csatornázási Művek szakemberei szinte mázsaszámra tanulmányozták át a levéltári anyagokat, a statisztikai évkönyveket, felkutatott régi peremvárosi mérnököket, térképező bűvárcsoportokat küldtek a csatornába, míg végre utcánként ki tudták dolgozni, milyen anyagú, milyen mélységű, milyen szelvényű és milyen állapotú csatorna húzódik az úttest alatt. A terv készítése csak ezeknek az adatoknak a birtokában indulhatott meg.

Furcsa, a város lakosai számára ismeretlen világ rejtőzik lenni, az úttestek burkolata alatt. Oda csak az úgynevezett tisztító, javító, állapotvizsgáló és térképező csoportok mennek le — megfelelő felszereléssel, oxigénpalackokkal, sőt

különbéféle reagensekkel, amelyek kimutatják az esetleges mérgező gázok jelenlétét. Egyes üzemek felelőtlensége miatt ugyanis az egészségre súlyosan veszélyes anyagok (fenol, kátrány, cian stb.) kerülnek a csatornába s ezek nemegyszer okoztak már halálos balesetet is.

Előfordult például, hogy benzin folyt a csatornába és a lenti robbanás emberéletet követelt. (A robbanáshoz elég, hogy valaki égő gyufát, cigarettát dobjon az utcai, ráccsal védett úgynevezett víznyelőbe.) Az üzemek nemtörődömsége nemcsak a mélyben dolgozók, hanem a járókelők életét is veszélyezteti, fertőzi a Duna vizét, rongálja a csatornák állapotát és a különböző berendezéseket. (A pakura például tönkretetheti a szivattyúberendezéseket.)

Mérgező anyagokat szigorúan tilos a csatornába engedni és a Csatornázási Művek lehetőségeihez mérten vizsgálja és ellenőrzi is, hogy nem szegik-e meg a rendeleteket. Sajnos, egyes üzemek nem törődnek a tilalommal és mérgező anyagokat folytatnak a csatornába — rendszerint éjjel, amikor sokkal nehezebb az ellenőrzés.

Romantika nélkül

Romantikus, Victor Hugo-i történeteik nincsenek a budapesti csatornáknak. A regényességet legfeljebb az jelenti, hogy a Csatornázási Művek emberei néha-néha segítenek a rendőrségnek. Előfordul ugyanis, hogy a bűnözők a csatornába dobják a büntett bizonyítékát, vagy pedig sarokba szorított helyzetben a lopott-rablott értékeket. Ilyenkor a bizonyítékok felkutatásában közreműködnek a Csatornázási Művek dolgozói is.

A hálózatfenntartási osztálynál gyakran cseng a telefon, ha valaki véletlenül beejti az óráját, nyakláncát, karkötőjét a csatornába. (Legtöbbször autóbusz- és trolimegállóknál történik ilyen.) Az osztály emberei készségesen segítenek, felnyitják a víznyelő rácsát és kiemelik az elveszettnek hitt értéket.

Bár akadnak ilyen epizódok, érdekes események a csatornázók életében, munkájuk és egészségében véve a csatornázás szerepe rendkívül prózai. De nagyon fontos! Képzeljük el, mi történék egy négy-ötemeletes nagy bérházban, ha egyszerre csak nem működne a lefolyók, mert az utcán napokra, vagy hetekre lezárták a csatornát. Szerencsére ilyesmi nem fordul elő...

ZSOLT ROBERT